

4. Райц Я.Ф. Педагогические условия подготовки старшеклассников к выбору профессии учителя иностранных языков: Авторефер. дис. ... канд. пед. наук. – Ч., 1981. – 24с.
5. Радигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. – Х.: Видавнича група “Основа”, 2005. – 91с.
6. Соловей М.У. Педагогічні основи орієнтації учнів загальноосвітньої школи на професію вчитель іноземної мови: Авторефер. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1992. – 22с.
7. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації. Дис. ... докт. пед. наук. 13.00.04. – К., 1996. – 310с.
8. Чернишова Р. Андрюханова В. Мета сучасної школи – компетентність// Директор школи. Україна. – 2001. – №8. – С. 91 – 96.

УДК 37.013

Т.В. Дячкова

МЕТА ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У статті розкривається поняття всебічного і гармонійного розвитку особистості як мети виховання в цивілізованому суспільстві від античності до сьогодення.

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася система виховання, що ґрунтується на національних рисах і самобутності українського народу. Це враховується в Програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) в якій визначено порядок з удосконаленням духовних надбань українського народу, набуття молодими поколіннями розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, економічної культури.

The concept of the harmoniously developed person as the main aim of the upbringing in civilized society starting from ancient times till present days is observed in this article.

The historical development of Ukraine like in other countries led to forming such a system of upbringing as one based on national features and distinctive culture of Ukrainian people. This matter was taken into account in “Osvita” (Ukraine in XXI c.). Program as well as gaining the spiritual values, physical improvement, moral, artistic and aesthetic, juridical and economic culture.

Загальною метою виховання є всебічний і гармонійний розвиток людини. Такий ідеал цивілізованого суспільства діє впродовж століть, починаючи з афінської системи виховання, де і народилося розуміння гармонійності людини (калогатія – ідеал фізичної та моральної досконалості).

Ідеали досконалої особистості у різних народів дуже схожі. Вони включають розум, красу, працелюбність, високі моральні якості, тобто якості, які характеризують всебічно і гармонійно розвинену людину. Ідея гармонійного розвитку тілесної і духовної краси зародилася в античній філософії. Ще Аристотель акцентував увагу на вихованні мужності й витривалості, поміркованості й справедливості, високої інтелектуальної і моральної чистоти.

В епоху Відродження ідея всебічного розвитку особистості знайшла відображення в педагогічних поглядах педагогів-гуманістів Ф. Рабле і М. Монтеня. Рабле пропагував гуманістичне виховання людини, в якому б гармонійно поєднувались фізичний і духовний розвиток. Важливою складовою всебічного розвитку він вважав мислення. На його думку, з цією метою в школі повинні вивчатися мови, математика, астрономія, природознавство, історія, право.

Монтень передусім позитивно оцінював в античному вихованні його різнобічність. Серед складників всебічного розвитку особистості він виділяв розумовий розвиток, моральне і фізичне виховання. Педагоги-гуманісти до змісту всебічного розвитку вносили культ

тілесної краси, насолоду мистецтвом, музикою, літературою. Вони не змогли піднятися до розуміння необхідності поєднання розумової праці з продуктивною, бо в самому суспільстві не було для цього об'єктивних причин. Більше того, низький рівень суспільного виробництва не тільки не вимагав всебічного розвитку особистості, а й зумовлював його односторонність.

У соціалістів-утопістів Т. Мора і Т. Кампанелли ідеал всебічного і гармонійного розвитку отримує нову спрямованість. Вони вперше висунули питання про включення праці до процесу всебічного і гармонійного розвитку, поєднання виховання і праці. Французькі просвітителі XVIII століття К. Гельвецій, Д. Дідро цю ідею обмежували розумовим і моральним вихованням, не пов'язаним з працею.

Отже, протягом тривалого часу ідеал всебічного розвитку особистості як мета виховання мав характер побажань, мрій і сподівань.

Поява соціально-економічних передумов для всебічного формування особистості пов'язана з становленням заснованого на машинному виробництві суспільства, яке довело диференціацію виробничої діяльності до крайнощів: різко розмежувало людей розумової і фізичної праці, звузило спеціалізацію до рівня виконання робітником однієї технологічної операції – повторення тих самих фізичних рухів упродовж місяців і років. Природно, що у такому випадку в людини розвиваються лише деякі органи й системи, інші фізичні й духовні властивості згасають.

Вперше спробував подолати це машинне каліцтво людини англійський володар текстильної фабрики Роберт Оуен (1771 – 1858). Він вважав, що основним засобом подолання повинен бути одночасний розвиток інтелектуальних і фізичних сил особистості, її моральне та естетичне формування. Досягнути цього можна шляхом поєднання навчання і виховання з продуктивною працею. На своїй фабриці він уперше в історії створив дитячий садок, початкову школу для дітей робітників та вечірню школу для дорослих. Не все вийшло у цих дослідах, але сам підхід до всебічного розвитку особистості на основі поєднання навчання з продуктивною працею був правильним, а ідея про необхідність всебічного розвитку особистості отримала наукове обґрунтування.

Понад 70 років наша вітчизняна школа розвивалася під впливом ідей видатних філософів-економістів К. Маркса та Ф. Енгельса. Цей період неможливо викреслити з її історії. Мету виховання у майбутньому комуністичному суспільстві К. Маркс і Ф. Енгельс виводили з економічних законів і типу суспільних відносин. Вони вважали, що при комунізмі, коли будуть ліквідовані класові відмінності, а в усіх галузях техніки, суспільного виробництва людство досягне високого рівня розвитку, коли не буде істотних відмінностей між розумовою і фізичною працею, з'явиться можливість висунення мети всебічного і гармонійного розвитку особистості.

Сьогодні всебічний і гармонійний розвиток особистості передбачає дотримання єдності та взаємодії таких частин виховання: розумове, моральне, фізичне, естетичне, трудове, економічне, екологічне, правове.

Мета всебічного і гармонійного розвитку відповідає природі сучасної людини, як члена суспільства, що прагне до самоствердження, прояву всіх своїх природних задатків і здібностей, адже всебічно і гармонійно розвивати власне тіло і дух, голову і руки, серце і розум – покликання кожної людини, що з'являється на світ. Тому розумної альтернативи всебічному і гармонійному вихованню немає. Воно залишається ідеалом, до якого прагнуть сучасна вітчизняна та зарубіжна школа.

Завдання виховання визначені в Україні Державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття). Вона ґрунтується на загальній меті виховання і перед усім повинна відображати якості, які необхідно сформувати у школярів і молоді. Зміст програми впливає з основних напрямів виховання всебічно розвиненої особистості.

Загальновідомо, що в жодній країні світу немає виховання “взагалі”. Воно завжди має конкретно-історичну форму вираження і спрямоване на формування особистості певної держави.

Цілі виховання в Україні зумовлені трьома чинниками:

- Розпадом СРСР і проголошенням України незалежною державою;
- Зміною соціально-економічної формації, переходом від соціалістичних суспільних відносин до ринкових, інтеграцією в європейське та світове співтовариство;
- Побудовою демократичного суспільства.

Названі чинники передбачують орієнтацію на відродження національної гідності, патріотизму і громадянськості особистості; освіченість на світовому рівні, гуманізм, духовність, діловитість; активізацію кожної людини, зокрема її самореалізацію в матеріальній і духовній сферах суспільного життя, дотримання всіх прав людини.

Головна мета національного виховання на сучасному етапі – передання молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду й на основі цього формування особистісних рис громадянина України.

Перебудова життя, а в царині освіти – навчально-виховного процесу, це передусім перехід до віри в інші ідеали, а відтак і життя зорієнтованого на них. “Ідеал – це вічний, досконалий, але недосяжний взірць. Він є стимулом для особистості і громадянської діяльності, він живить наше буття, змінює моральні устої, підтримує сумління” [2: 55].

Кардинальні зміни в житті суспільства вносять відповідні корективи в виховний ідеал. “Педагогічна система кожної історичної епохи висуває свій оригінальний чи актуальний уже знаний образ людини. Тож цілком закономірно виникає питання про сучасний ідеал національного родинно-громадянського шкільного виховання в українській державі” [4: 50].

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася система виховання, що ґрунтується на національних рисах і самобутності українського народу.

Нині, спираючись на глибинні національно-виховні традиції народу, поступово відроджується національна система виховання, яка враховує такі особливості сьогодення, як перехід України до ринкових відносин, відродження всіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови незалежної держави. В її основі – український виховний ідеал.

Ідеал – уявлення про взірць людської поведінки і стосунки між людьми, що виходять із розуміння мети життя. Його формування залежить від виховання, умов життя і діяльності людини, від особливостей власного досвіду. Дієвість ідеалу у вихованні визначається ступінню його впливу на особистість людини.

Ідеал національного виховання найглибше розкрито у працях українського вченого-педагога Г. Ващенка – “Виховний ідеал”.

В основі ідеалу національного виховання, яким його бачить автор, – “загальнолюдські та національні цінності, що є духовним надбанням народу. До загальнолюдських цінностей належить моральний закон творення добра та боротьба зі злом, пошук правди, справедливості, сповідування ідеалів любові та краси. Водночас людина народжується і живе в конкретному національному середовищі, що вирізняється з-поміж інших мовою, культурою, звичаями, саме звідси, з походження людини, починається усвідомлення особливостей свого народу, нації ...”

Г. Ващенко вважав, що ідеал не може бути постійним, він має вдосконалюватися. “Розв’язуючи питання про цілі виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне і майбутнє, а також прийняти до уваги властивості нашого народу як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймні ослаблювати” [1: 174].

Процес державотворення в Україні, загальна демократизація і гуманізація суспільства потребують виховання підростаючого покоління на перспективу. “Але одне очевидно, через десять років життя ставитиме до українця зовсім інші вимоги, ніж ті, які ставило донедавна і до яких наша виховна традиція пристосувалась. Незалежно від історично сформованих виховних поглядів у найближчому майбутньому нам потрібен буде не мрійник, не емоційна самозосереджена істота, а практичний ініціативний діяч, господар з міцним характером, вольовий, цілеспрямований, з глибокою вірою у вартості, яким служити. Не все в цій

характеристиці узгоджується з українською виховною традицією. А це означає, що вона повинна зазнати уточнень” [2: 17].

Кінцевою метою виховання особистості є її підготовка до виконання комплексу ролей, необхідних для суспільного життя: громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша. Установка на виховання активного у діях та вчинках громадянина сприятиме розвитку соціального і духовного потенціалів індивідуальності вихованця, а самореалізація, самоствердження в трудовій, технічній, громадській та інших видах діяльності – всебічному формуванню його особистості.

В умовах перехідного періоду центр уваги у формуванні всебічно розвиненої особистості переміщується на виховання громадянськості, яке акумулює системно-утворювальну характеристику громадянина України.

“Реальною метою в умовах екологічної, економічної і духовної кризи суспільства... має стати виховання, життєво активного, гуманістично спрямованого громадянина демократичного суспільства, який би у своїй життєдіяльності керувався культурно-національними і вселюдськими принципами” [3: 6].

Головна мета національного виховання – підкреслюється в Державній національній програмі “Освіта” – набуття молодими поколіннями соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури національних взаємин, формування у молоді незалежно від національної приналежності, особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, економічної культури.

Отже, мета виховання – всебічний і гармонійний розвиток особистості з порядку денного не тільки не знімається, а й розвивається відповідно до нових цілей і цінностей, які стоять перед особистістю і суспільством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. Підручник для педагогів, вихователів, молоді і батьків. – Полтава, 1994.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. – Львів, 1996.
3. Киричук О.В. Філософія освіти і проблеми виховання. – К., 1997.
4. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ, 1996.

УДК 371.48

І.В. Єсьман

ПИТАННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СІМ'Ї В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

На основі аналізу психолого-педагогічних праць, присвячених проблемі гуманістичного виховання дітей в сім'ї, та педагогічної спадщини В. Сухомлинського розкрито стилі стосунків між батьками та їх дітьми. Узагальнюючи досвід родинного виховання, визначено прийоми виховання дітей в сім'ї.

On base of the analysis psychology-pedagogical studies, denoted problem of the humanistic education children in family, and pedagogical heritage V. Suhomlinskogo open styles of the relations between parent and their children. The generalizing experience of the household education is determined receiving the education children in family.

Проблема гуманізації всіх галузей суспільного життя, а перед усім освіти, набула сьогодні глобального характеру. Зарубіжні та вітчизняні педагоги визнали, що традиційна авторитарна освітня система застаріла і потребує докорінних змін на засадах гуманістичних